

Korsande väg

GÖSTA ARVASTSON är professor emeritus i etnologi vid Uppsala universitet. Hans senaste bok handlar om trettioalets sambälle och kvinnliga jordenruntflygare. Den publiceras inom kort med stöd från Vetenskapsrådet på Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

När Aladyns brorson fick frågan om hur många tartarer som bodde i byn satt han i en röd soffa framför en matta som täckte väggen.

Det kan jag räkna efter om jag får en penna.
Från början, skall vi räkna barn och allting?
Jag har inte reda på hur många det kan vara.

Sedan skrev han namn efter namn. Han plitade ned dem långsamt på ett papper på bordet vid soffan och mumlade siffror för familjemedlemmarnas antal. Han fick det till fyrtioen med alla de barn han visste om. Åtminstone vad han kände till. Så långt han kunde veta. Snabbt ångrade jag frågan därför att den vållade en sådan uppståndelse. Men lärdomen tog jag med mig, att det krävs penna och papper för den som vill vara noggrann.

Billy Ehn stod vid dörren efter sin föreläsning i den Historiska institutionens lokaler på Magle Stora Kyrkogata i Lund. Ämnet för föreläsningen var hämtat från en annan del av Polen, familjen Borowski i Walo. Då gick jag fram till honom och berättade om mina fältarbeten i Polen några år tidigare. Kul, intressant, sade han och uteslöt inte ett fortsatt tankeutbyte. Billy Ehn, som kändes igen på sitt yviga hår och sin samtalande lågmäldhet, fältarbetade senare i en läkemedelsfabrik när jag var på varven, Volvo och SKF i Göteborg. Därefter fortsatte våra resor i längs etnologins dubbelspår utan att släppa kontakten med varandra.

En anteckningsbok brukade se ut på ett visst sätt. Helst skulle den vara försedd med svarta pärmar och få plats i bröstfickan som en behållare med synintryck. Det lärde jag mina studenter och lade till, att när människor talade till varandra var orden snart glömda. Anteckningsboken samlade upp orden i originalversionen och kunde läsas om och om igen.

Det etnografiska språket var vårt laboratorium. Ett dagligt experiment med ordens valörer och varierande tyngder. Det var en allvarlig uppgift att skriva, brukade Billy Ehn säga. Avskalade och realistiska stod orden i våra anteckningsböcker och skulle inte kunna användas för att åter skapa något, varken en händelse eller en känsla, men bortsett från allt vad de saknade hade de ett eget värde. Om någon skulle vilja kalla det experimentell etnologi så inte mig emot. Men varför skilja ut den experimentella från den i så fall normala etnologin? All vetenskap är prövande. Etnologin grundar sig på den dominerande tanken, att söka tänja metodens möjligheter.

Men det finns en betydelse av experimentet som kan vara värd att notera. "Forum för skolan" byggdes upp kring öppna seminarier för lärare och skolpersonal vid etnologiska avdelningen i Uppsala under min tid som professor. Numera leds verksamheten av fil.dr Therése Hartman och fil.dr Susanne Waldén. De öppna seminarierna blev en mötesplats mellan forskare och yrkesverksamma praktiker utanför universitetet. Sedan starten höstterminen 2004 har de öppna seminarierna samlat många hundra deltagare. Samtidigt fungerade de som en kontaktyta mot världen utanför universitetet. Studiedagar och konferenser gav ytterligare perspektiv på det öppna universitetet och diskussionerna handlade om kulturanalys, unga människor och framtidens samhälle. "Kurser i lärarrummet" i de uppländska kommunerna blev en stor framgång. Det var ett sätt att återknyta till mina erfarenheter från fältarbetena i London och de brittiska sociologernas och kulturforskarnas engagemang för att sprida sina forskningsresultat i East End.

Här ser jag det stora experimentet och

det viktigaste av dem alla, att föra ut den etnologiska forskningen i samhället. Segregeringen bland barnen ökar. Enligt Skolverket är segregationen en viktig faktor som förklarar varför elever i den svenska skolan presterar sämre än tidigare. Grundtanken i Forum är varje barns rätt till en god start i livet oberoende av sociala och kulturella skillnader. Det handlar om att försvara människolivets okränkbarhet i en ny tid, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta.

Avsikten var, jag tror att den förtjänar att vara någonting mer än ett experiment, att utveckla en långsiktig modell för etnologins samhällsengagemang, grundad på människolivets okränkbarhet. Forum har ett program för livslångt lärande som vänder sig till lärare i grundskolan och gymnasier, skolpersonal och alla som arbetar med barn och ungdomar.

Senare möttes våra vägar på nytt när vi gav ut två antologier med etnologer som författare, *Etnografiska observationer* (2009) och *Kulturnavigering i skolan* (2007). Billy och jag såg en möjlighet att med dessa böcker och förberedande workshops konkretisera den tillämpade etnologin. Dessa böcker blev bästsäljare och gick ut i nya upplagor, vilket kan ses som ett mått på intresset för etnologin utanför universitetet.

Det var vårt nya möte i den senmoderna världen. Frågorna var övergripande stora och strukturella. Vi ville gärna finna en kulturell logik. Att frågorna sedan omfattade väntan och händelseöshetens kulturologi blev en ögonöppnare för var och en som följde Billy. Det gällde att upptäcka världen som den såg ut, och det var en fråga om seende. Men det var inte bara

en vetenskapsdoftande omskrivning för något som vi diskuterade, utan en programförklaring. Forskarens privilegium var att få röra sig där människorna fanns och lägga samman fragment av övergripande strukturer i sina anteckningar. Men under tiden passerade livet på gatunivån och allt var inte så enkelt.

Vad jag hade tänkt säga efter föreläsningen i den Historiska institutionens lokaler på Magle Stora Kyrkogata i Lund var att den här situationen var fint fångad:

Ingen hälsade när vi satte oss. Ana och Jerzy var väntade och välbekanta för de närvarande. Alla åt och drack och tittade samtidigt på TV. Ingen sade någonting på en lång stund utom Franek som förstrött kommenterade uppvisningen i TV-rutan. Efter några rundor vodka inledde ett par av Danutas släktingar en julsalm. Men under det följande programmet med ABBA och Tom Jones hyssjades psalmsången ned (Ehn & Ehn 1977, s. 130).

REFERENSER

- Arvastson, Gösta & Ehn, Billy (red.), 2007. *Kulturnavigering i skolan*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning.
- Arvastson, Gösta & Ehn, Billy (red.), 2009. *Etnografiska observationer*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Ehn, Billy & Ehn, Siv, 1977. *En polsk familj*. Stockholm: Tiden.

SUMMARY

Crossroads

Based on field work in Poland in the early seventies, the author describes an exciting development of ethnology. Referring to some thoughts of Billy Ehn it is a serious task to write and take notes. Language is a laboratory. But why single out the experimental from the one in this case normal ethnology? All science is tentative. Ethnology is based on the dominant idea, to seek opportunities to stretch the method to describe and analyze the world.